

DEFINITIEF

Leren van Haaglanden

Evaluatierapport Pilot

project 0
versie 1.0
datum 9 juni 2009

Inhoudsopgave

Ten geleide	1
1 Inleiding	2
1.1 Aanleiding	2
1.2 Orderingskader	2
1.3 Werkwijze	3
1.4 Indeling rapport	3
2 INWINNEN	5
2.1 Inleiding	5
2.2 Nieuwe waarnemingen	5
2.3 Bestaande datasets	8
3 VALIDEREN	13
4 BESCHIKBAAR STELLEN	15
Bijlage A Aansluitprocedure	19

Ten geleide

Medio 2007 spraken het Stadsgewest Haaglanden en de Gegevensautoriteit Natuur i.o hun vertrouwen naar elkaar uit, en startten een gezamenlijke pilot waarin de wensen en behoeften vanuit Haaglanden centraal zouden gaan staan voor de ontwikkeling van een landelijke gegevensvoorziening Natuur.

Nu bijna twee jaar verder, kan ik spreken van een pilot die vele resultaten heeft opgeleverd. Niet alleen het eindresultaat, een landelijke voorziening met een invoer-, opslag-, uitvoer- en validatiemodule, maar ook de tussenresultaten mogen er zijn. Voor de gebruikers binnen Haaglanden wordt het nu tijd om daarvan de 'vruchten te gaan plukken'.

Dat Haaglanden (gevormd door negen deelnemende gemeenten) samen met GaN hiermee een periode van pionieren afsluit moge duidelijk zijn. En juist de leerpunten vanuit die pioniersfase, zijn aanleiding geweest voor mij om aan de direct betrokkenen te vragen hun ervaringen met ons te delen. Het kan mijns inziens bijdragen aan bewustwording en het verwerven van kennis en inzicht, die nodig zijn om een weloverwogen keuze te maken voor deelname aan de landelijke gegevensvoorziening. Hoe beter je weet waar je aan begint, en welk pad gevolgd kan worden, hoe eenvoudiger de reis wordt en het einddoel bereikt.

Derhalve ben ik de direct betrokkenen vanuit de pilot Haaglanden zeer erkentelijk voor hun bijdragen in dit boekje. Ik hoop van ganser harte dat u als lezer er uw voordeel mee zult doen.

De gegevensautoriteit Natuur

Prof. dr. ir. J. van Groenendael

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Medio 2007 hebben de Gegevensautoriteit Natuur (GaN) en het Stadsgewest Haaglanden besloten om gezamenlijk een pilot te starten waarin de landelijke gegevensvoorziening voor natuurinformatie tot ontwikkeling zou worden gebracht en er eerste praktijk ervaringen mee zouden worden opgedaan.

Nu twee jaar later, is de pilot Haaglanden afgerond. Het proces van data-selectie en invoer in de NDFF heeft ruim 20.000 waarnemingen opgeleverd, waarvan een fors deel via de validatie als 'betrouwbaar' is gekwalificeerd. Sommige gemeenten screenden zelfstandig de archieven op zoek naar relevante natuurinformatie. Andere gemeenten gaven derden opdracht om papieren archieven te digitaliseren.

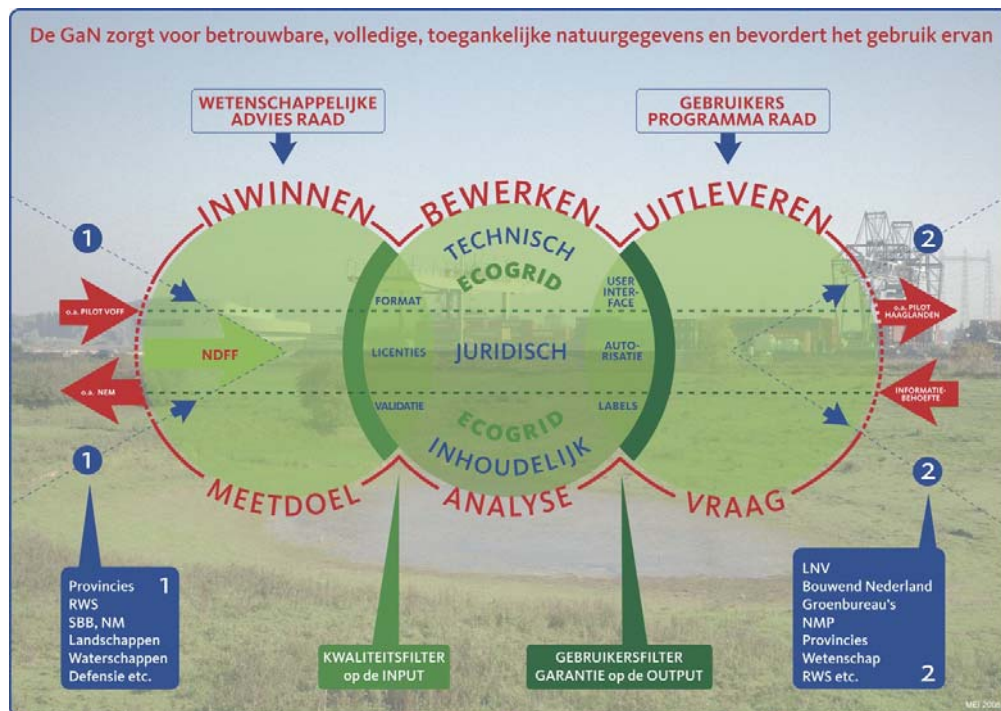
Ook hebben de Haaglanden-gebruikers hun eerste ervaringen opgedaan met de uitvoerportal die vanaf maart 2008 functioneert, en waarvan per maart 2009 een herziene, sterk verbeterde versie, is uitgebracht. Kortom, de hoogste tijd om de ervaringen vast te leggen.

1.2 Ordeningskader

Een pilot van twee jaar met twee overheidsorganisaties, waarbij de ene een samenwerkingsverband is tussen een negental gemeenten en de ander een project-organisatie binnen het ministerie van LNV op weg naar verzelfstandiging, levert op veel vlakken interessante leerpunten op.

Ten behoeve van deze rapportage is er voor gekozen om te concentreren op de meer inhoudelijke, op het werk gerichte leerpunten. Het gaat dus om vragen zoals: 'voor welke aanwezige data is het relevant om op te nemen naar de NDFF', 'wat werkt nu beter: bulkinvoer via een spreadsheet of via een invoerportal' of 'wat levert het validatieproces aan werk op voor de bronhouder', etc.

De leerpunten zijn gegroepeerd aan de hand van het zogenaamde 'bollenschema' waarin het proces van inwinning van natuurwaarnemingen tot en met het uitleveren en gebruiken van die informatie in allerlei werkprocessen is afgebeeld.

1.3 Werkwijze

Gedurende de pilot zijn de ervaringspunten van alle deelnemers binnen de pilot vastgelegd in zogenaamde werkdocumenten. Deze werkdocumenten zijn de basis geweest voor het verzamelen van de leerpunten. Vervolgens zijn gesprekken gevoerd met de projectleiders, zowel aan de zijde van Haaglanden als aan de zijde van het landelijke programma.

Deze input heeft geleid tot een conceptversie van deze rapportage, die vervolgens weer is voorgelegd aan de betrokken projectleiders.

Dit rapport is het eindresultaat van het hiervoor geschetste proces.

1.4 Indeling rapport

Dit rapport is bedoeld voor iedereen die geïnteresseerd is in de ervaringen vanuit de Haaglanden-pilot en er van wil leren. Dat kan zijn omdat je direct betrokken bent bij de ontwikkeling van de landelijke gegevensvoorziening, maar het kan ook zijn omdat je voornemens bent aan te sluiten op de landelijke gegevensvoorziening en meer gevoel en inzicht wilt verkrijgen wat het betekent om aan te sluiten.

Het rapport volgt de ordening zoals in paragraaf 1.2 gedeut. Hoofdstuk 2 behandelt de ervaringen met het inwinnen van data, zowel nieuwe waarnemingen als bestaande datasets. Hoofdstuk 3 gaat over de verwerking, met name de validatie, en hoofdstuk 4 behandelt de leerpunten met betrekking tot het gebruik van de voorzieningen.

In Bijlage A is de mede op basis van de pilot Haaglanden ontwikkelde aansluitprocedure opgenomen, die thans wordt gebruikt voor het aansluiten van nieuwe deelnemers.

2 INWINNEN

2.1 Inleiding

Het inwinnen cq. verzamelen van natuurwaarnemingen binnen een gemeentelijke organisatie die zijn gegevens wenst op te slaan in de landelijke gegevensvoorziening, is eigenlijk een project op zich. Of het nu gaat om het inwinnen van nieuwe waarnemingen, of het overzetten van reeds geïnterpreteerde waarnemingen, in beide gevallen komt er het nodige bij kijken.

Dit hoofdstuk behandelt de leerpunten die vanuit Haaglanden zijn opgedaan met het inwinnen en opslaan van waarnemingen in de NDFF. Natuurlijk komen beide varianten aan de orde.

2.2 Nieuwe waarnemingen

2.2.1 Opdrachtgeversrol

Door de pilot is er aandacht ontstaan voor de rol die de gemeenten spelen bij het inwinnen van natuurwaarnemingen. Veelal speelt een gemeente de rol van opdrachtgever. En wat de pilot duidelijk maakte is dat die rol bij alle betrokken gemeenten summier was toegerust. Gevolg hiervan was dat gemeenten wel inventarisaties lieten uitvoeren, maar van een zekere mate van standaardisering en uniformiteit was geen sprake. En juist het ontbreken daarvan belemmert het onderling uitwisselen van de waarnemingen. (eigen soortenlijsten, eigen codes, eigen kenmerken, etc.)

Op basis van dit leerpunt hebben de gemeenten besloten om een gezamenlijk instrument te maken dat bijdraagt aan de opdrachtgeversrol voor uit te zetten veldonderzoeken. Het resultaat is een gezamenlijk offerte-aanvraag sjabloon waarin alle punten als checklist zijn opgenomen, waarover afspraken gemaakt moeten worden alvorens tot opdrachtverstrekking te kunnen overgaan. Het sjabloon is thans binnen de Haaglanden-gemeenten in gebruik. Onderdeel van het offerte-aanvraag sjabloon is de 'eis' dat waarnemingen volgens landelijk gestandaardiseerde protocollen dienen te worden ingewonnen. Daarmee wordt bewerkstelligd dat de verzamelde gegevens onderling vergelijkbaar zijn en bij de waardering van die gegevens er een handvat is voor de kwaliteitsborging.

Daarnaast heeft de pilot een quick-scan protocol opgeleverd dat benut kan worden bij het uitvoeren van zogenaamde quick-scan veldonderzoeken. Hiertoe dient het protocol nog wel te worden beoordeeld door de inmiddels operationele Kwaliteitscommissie.

2.2.2 Landelijke gegevens-standaard

Ook heeft de pilot een aantal invoer-instrumenten opgeleverd waarmee de waarnemer geholpen wordt om waarnemingen conform de 'landelijke standaard' in te voeren. Het gaat dan niet alleen om het gebruik van de gangbare soortenlijsten, maar ook om de attributen en de bijhorende coderingen.

Het is voor de haaglanden-gemeenten gebleken dat het hebben van een 'landelijke standaard' helpt bij het stellen van de eisen wat een veldonderzoek aan informatie dient op te leveren. Het bovendien beschikbaar hebben van invoertools, die de standaard ondersteunen, vergroten de acceptatie enorm.

2.2.3 Invoertools

Binnen de pilot is uitgebreid geëxperimenteerd met verschillende manieren waarop de invoer van waarnemingen kan worden ondersteund. Van zelf invoeren in een eigen spreadsheet tot het invoeren van waarnemingen via een invoerportal.

De ervaringen leren dat het invoeren van waarnemingen via de thans beschikbare invoerportal het meest gebruiksvriendelijk werkt. De volgende voordelen zijn genoemd:

- ◆ Ten eerste bevat de portal alle benodigde soortenlijsten, codelijsten, etc. die voorkomen dat er type-fouten worden gemaakt bij het invoeren en ervoor zorgdragen dat de invoer voldoet aan de gegevens-standaard.
- ◆ Ten tweede kunnen op eenvoudige wijze meerdere waarnemingen aan één locatie worden gekoppeld zonder overbodige handelingen of opnieuw intypen van locatie-informatie.
- ◆ Ten derde krijgt de invoerder cq. waarnemer bijna direct feedback op zijn invoer. Dit gebeurt met invoercontroles bij de invoer en na het opslaan van de waarneming door het resultaat van de automatische validatie terug te krijgen.

Daarnaast is er inmiddels een NDFF-invoerspreadsheet waarin veel van de hiervoor genoemde voordelen in zijn ondergebracht, en een prima aanvulling is als je als gebruiker ook rechten hebt op de invoerportal. Let op het woord 'aanvulling'. Dan ben je namelijk in staat om via een upload-functie die spreadsheet zelf in te voeren.

Op basis van de ervaringen binnen Haaglanden wordt het gebruik van de invoerspreadsheet zonder toegang tot de invoerportal afgeraden. Je moet dan namelijk het uploaden over laten aan een ander, en dus de spreadsheet versturen. Haaglanden heeft opgeleverd dat, hoe zorgvuldig ook iedereen is, er toch één of enkele spreadsheets verloren gaan, en dat de terugkoppeling bij eventuele foutopmerkingen over in de spreadsheet vastgelegde

waarnemingen lastig is.

Vanuit Haaglanden is de volgende leerregel geformuleerd: "houd de waarneming zo dicht mogelijk bij de waarnemer".

2.2.4 Suggesties

De pilotresultaten zijn voor Haaglanden aanleiding om de volgende suggesties te doen die het proces van inwinnen en invoeren in de NDFF nog effectiever kunnen maken:

1. Laat bij het veldonderzoek een waarneming zo gedetailleerd als mogelijk vastleggen. Dus als een bepaald terrein wordt onderzocht, dan kun je aangegeven dat binnen dat terrein de volgende soorten zijn waargenomen. Maar je kunt ook proberen per waarneming te duiden welke gebiedsonzekerheid erbij hoort. Met andere woorden: als je een punt-waarneming kunt doen, leg die dan ook vast als een punt-waarneming. Aggregeren naar een groter gebied kan altijd nog, maar kan niet meer als je dat detail bij het invoeren 'weggooit'.

Stel tevens de eis dat bij het inventariseren de landelijke protocollen worden gevolgd. Trouwens binnen Haaglanden is deze eis in de "offerte-aanvraag" opgenomen.

2. Maak voordat je een inventarisatie gaat doen van een terrein allereerst via de 'uitvoerportal' een uitdraai van al aangetroffen soorten. Dan kun je vervolgens bepalen hoe je wilt omgaan met het inwinnen van waarnemingen over die soorten (expliciet niet meenemen in onderzoek, alleen impliciet meenemen, expliciet ook meenemen), wat weer zal afhangen van het doel van het onderzoek.
3. Probeer te zorgen voor bewijsmateriaal, bijvoorbeeld in de vorm van foto's. Dit geldt zeker voor de zwaarder beschermde soorten. Dit kan in het validatieproces goed van pas komen.

Deze suggesties maken expliciet dat er zeker ook behoefte is om zicht te krijgen op de onderzoeken die al voor een bepaald gebied zijn uitgevoerd, naast de waarnemingen die zo'n onderzoek opleveren. Het gaat dus ook om het vergaren van kennis.

Binnen het onderdeel 'kennisproducten' van het landelijke programma wordt gewerkt aan de ontwikkeling van eenvoudige kennisproducten die de gebruiker in staat stelt om snel de juiste (ecologisch verantwoorde) inzichten van de natuurwaarden in een gebied (in samenhang met de omgeving) te verkrijgen.

2.3 Bestaande datasets

Binnen Haaglanden waren de nodige bestaande datasets beschikbaar. Veel daarvan bleken nog niet gedigitaliseerd. Derhalve zijn er lessen geleerd bij het selecteren van data en het feitelijk digitaliseren van de waarnemingen. Ook is ervaring opgedaan met het converteren en inlezen van omvangrijke databestanden die van 'derden' ten behoeve van de pilot zijn ontvangen.

2.3.1 Dataselectie

Ten behoeve van het dataselectie proces heeft VOFF een stroomschema ontwikkeld waarmee beoordeeld kan worden welke van de binnen Haaglanden aanwezige data nog niet beschikbaar is binnen de landelijke gegevensvoorziening en vanuit dat oogpunt relevant is voor opname. Bij dit proces zijn de volgende ervaringen opgedaan:

- ◆ In veel rapporten worden waarnemingen gepresenteerd. Lang niet altijd gaat het om unieke waarnemingen, veelal verwijst het rapport naar gebruikte bronnen. Het is dan zinvol om na te gaan of die bron al een relatie heeft met de landelijke gegevensvoorziening. Anders wordt er veel werk onnodig gedaan, en ontstaan er onnodig veel dubbele waarnemingen.
- ◆ Waarnemingen die uit rapporten worden gehaald omvatten veelal slechts de meest noodzakelijke attributen, zoals: locatie, tijd, soort en aantal. Allerlei aanvullende informatie van en over een waarnemingen is niet – of niet meer – vindbaar. Soms is uit bestaande rapporten niet uit te maken of het daadwerkelijk een waarneming betreft. Dit komt voor als er bijvoorbeeld aan is gegeven 'De volgende soorten zijn waargenomen/worden verwacht.' Van de waarnemingen die dan weer worden gegeven is onduidelijk of het daadwerkelijk een waarneming of een verwachting betreft. Deze waarnemingen kunnen dan ook niet ingevoerd worden. Van een waarneming moeten minimaal de volgende attributen bekend zijn: locatie, tijd, soort en aantal. Ter illustratie: aantal houdt niet in dat je het exacte aantal weet, maar dat je er in ieder geval iets over zegt. Zo kan het voldoende zijn als aangegeven wordt 'hij is aangetroffen, aantal onbekend' of bij tijd 'waargenomen in 2008'. Waarnemingen worden echter waardevoller als ze zo gedetailleerd mogelijk zijn opgeslagen. Probeer dit dan ook als uitgangspunt te houden.
- ◆ De zoektocht levert bijna altijd wel onverwachte 'datasets' op die zeer rijk zijn aan informatie en een waardevolle aanvulling voor de landelijke gegevensvoorziening. Enkele voorbeelden binnen het Haaglandse zijn: de vlindertellingen op de Bloedbergduin en de inventarisaties van muurplanten in Delft. Dergelijke inventarisaties zijn vaak op papier beschikbaar waarbij de waarnemer een aantal persoonlijke standaards/codes heeft gebruikt, met als gevolg dat het een tijdrovende en dus kostbare klus is om ze toegankelijk te maken.

Bij het gehele proces van dataselectie speelt naast de natuurinhoudelijke waarde van de

waarnemingen, uiteindelijk ook een bedrijfs-economische afweging een rol.

De volgende lessen zijn geleerd:

1. Een goede zorgvuldige selectie van de beschikbare data is noodzakelijk en voorkomt dat er veel tijd en aandacht besteed wordt aan het onnodig opnemen van data in de landelijke gegevensvoorziening. Het is noodzakelijk om bij deze selectie het inhoudelijk beheer van de NDFF in te schakelen. Immers, zij kunnen aangeven welke data al wel in de NDFF is opgenomen of via een andere bronhouder alsnog zal worden opgenomen.
2. Probeer bij het selecteren van data ook rekening te houden met de diverse doeleinden waarvoor het raadplegen van natuurwaarnemingen wordt gedaan. Ga niet alleen uit van je eigen doelen. Ga liever uit van de stelregel "liever mee verleggen dan om verleggen" met de kanttekening dat de intrinsieke waarde van de natuurwaarneming niet ter discussie mag staan.
3. Het voorkomen van dubbele invoer is wel gewenst maar niet altijd te voorkomen. Derhalve zullen er instrumenten moeten worden ontwikkeld die het mogelijk maken om bij de uitvraag vanuit de landelijke gegevensvoorziening te kunnen ontdubbelen als dat nodig is.
4. Probeer te achterhalen wie de waarnemer was en voeg die informatie toe aan de waarneming.

2.3.2 Technische conversie

Voor de Haaglanden gemeenten bestond de technische conversie van de bestaande datasets grotendeels uit het omzetten van papier naar 'digitaal'. En daarbij deden zich alle problemen voor die je kunt voorstellen als getracht wordt vanuit verschillende bestaande rapporten waarnemingen te verzamelen. Het feit dat in het recente verleden ieder op zijn eigen wijze zijn waarnemingen verzamelde en vast legde, maakte deze klus tot een taaie.

Voor de meeste deelnemende gemeenten bleek het inschakelen van een derde partij die de technische conversie op zich nam, de meest effectieve weg.

Een belangrijk leerpunt bij deze stap is dat een centrale helpdesk/vraagbaak vanuit de landelijke ontwikkeling onontbeerlijk is. Niet alleen om de deelnemers te ondersteunen maar ook om een concentratiepunt te hebben waar alle vragen en problemen samen komen. Gedurende de pilot Haaglanden bleek deze rol ingevuld te worden door de eerder genoemde 'derde' partij, en dat heeft gewerkt. Inmiddels beschikt de NDFF over een helpdesk waar dergelijke vragen samenkomen.

Ook bij deze stap is ervaring opgedaan met zowel de invoerspreadsheet als de invoerportal. En net als bij het invoeren van nieuwe waarnemingen, geldt dat bij een conversie van papier naar digitaal, het beste gebruik kan worden gemaakt van de NDFF-invoerportal.

2.3.3 Databronnen van derden

Ten behoeve van de pilot Haaglanden is tevens een aantal databronnen van derden ontsloten. Het betrof de datasets die door de STOWA worden beheerd, te weten PISCARIA en LIMNO. En de dataset van de provincie Zuid-Holland (vnl. vegetatie).

Het belangrijkste leerpunt die bij de conversie van deze bestanden is opgedaan, is het feit dat datasets die al langere tijd verzameld worden, en waarvoor een beheerorganisatie zorg draagt voor het beheren en toegankelijk maken van die data, dat er inmiddels 'gewortelde' afspraken zijn over inhoud, formaat en structuren. Met andere woorden: het proces om dan te kunnen aansluiten op een nieuwe landelijke standaard zoals de NDFF blijkt een forse klus.

Voor elk van de datasets gold en geldt dat het maatwerk is. Voor de vegetatie-opnamen vanuit de provincie Zuid-Holland, is ten behoeve van de pilot niet alleen gekeken naar het Haaglanden-gebied maar tevens naar de mogelijkheid om straks alle vegetatie-opnames, die beheerd worden door Alterra, te kunnen opnemen in de NDFF. Dit proces nadert zijn voltooiing.

De Piscaria dataset bleek relatief eenvoudig omgezet te kunnen worden naar het NDFF-formaat, en was gedurende de pilot (met behulp van het prototype) ook beschikbaar voor de deelnemers. Thans is de ambitie aanwezig om een structurele afspraak te maken voor gehele Piscaria-dataset. Dientengevolge is de Piscaria-subset voor Haaglanden nog niet overgezet naar de huidige operationele NDFF.

De Limno-databank lijkt eveneens relatief eenvoudig omgezet te kunnen worden naar het NDFF-formaat. Echter de inhoud van de databank (waterorganismen) is aanleiding geweest om hier een wat lagere prioritering aan toe te kennen. Mede vanwege het ontbreken van de soortgroepen bij de PGO's. Inmiddels is vanuit de GaN een taxonomiecommissie actief, en zal het verzoek tot opname van deze dataset in de NDFF worden voorgedragen.

2.4 Invoerportal

De pilot Haaglanden heeft een robuust invoertool opgeleverd in de vorm van een portal. De invoerportal is een applicatie die via het internet benaderd kan worden met de gangbare internetbrowsers zoals (Firefox en InternetExplorer).

De basis van de invoerportal is gebaseerd op de TELMEE portal die door de stichting Veldonderzoek Flora en Fauna (VOFF) is ontwikkeld voor alle vrijwilligers. Daaraan gevoegd zijn specifieke functies voor het uploaden van 'spreadsheets' en het beheren van waarnemingen.

Juist deze laatste functies waren voor de Haaglanden gebruikers van groot belang.

In het figuur op de volgende bladzijde is een schermafdruck van de Generieke invoerportal die specifiek voor Haaglanden is gecustomised. Het laat zien dat een mappenstructuur er voor kan zorgen dat de waarnemingen geordend toegankelijk kunnen blijven voor de haaglanden-gebruikers.

Eerste ervaringen met de invoerportal leveren de volgende inzichten op.

- ◆ De invoer van waarnemingen werkt gebruiksvriendelijk. De portal beschikt over vele manieren waarop de geometrie kan worden aangeduid. Van puntwaarneming, tot uurhok, van looproute tot polygoon, etc. Ook heeft de gebruiker de mogelijkheid om zelf 'namen' aan een locatie te voegen en bijvoorbeeld op latere momenten weer die locatie te duiden door alleen die naam in te voeren. Daarnaast bevat de portal vele 'hulplijstjes' om de gebruiker gemakkelijk en snel de juiste invoer vast te leggen. Dit geldt voor alle waarnemingsgerelateerde velden zoals datum, locatie, soort en aantal alsmede per soort verschillende kenmerken.

The screenshot displays the 'Invoerportal Natuurwaarnemingen' web application. The header includes the 'Stadsgewest Haaglanden' logo and the title 'Invoerportal Natuurwaarnemingen'. The main content area is divided into several sections:

- Navigation:** Home, Waarnemingen, Soortinformatie, Help, Over..., FAQ, Uitvoerportal.
- Observation List:** A table showing two records found.

soort	wet	datum	aantal	stadium / sekse	plaats
Gierzwaluw	☒	14 jun 06	2+		
Gewone dwergvleermuis	☒	14 jun 06	1+		
- Map:** A satellite map showing the location of the observation in Delft, near 'De Kolk' and 'Scheepmakerij'.
- Observation Details:**
  - soort: Gierzwaluw
  - plaats: 2999833
  - geteld: levend exemplaar
  - aantal: 2+ (minimum aantal)
  - stadium / sekse: onbepaald
  - sekse: onbepaald
  - datum en tijd: wo 14 juni 2006
  - locatiennaam: type: vlak, RD: x: 84597, y: 446784, lon: 4.36186
  - determinatie: gezien
- Log:** A section for logging observations.

- ◆ Dankzij de mappenstructuur kunnen de gebruikers op eenvoudige wijze de waarnemingen delen met de andere gebruikers van Haaglanden. Het wordt nu wel zaak dat het beheer van die mappenstructuur door een gebruikersbeheerder die aan de zijde van Haaglanden nog moet worden aangesteld. Deze functie is – wanneer er meerdere gebruikers zijn – van essentieel belang.
- ◆ Via de invoerportal kan degene die de waarneming heeft ingevoerd zelf zien wat de status rondom de validatie is. Zolang er nog een 'envelop' bij de waarneming staat is die nog niet gevalideerd. Zodra er een 'groene vink' verschijnt weet de gebruiker dat de validatie is geslaagd.
- ◆ De invoerportal beantwoordt aan de behoefte binnen Haaglanden om een voor negen gemeenten toegankelijke applicatie te hebben waarin zij hun eigen data kunnen vastleggen en beheren en met elkaar kunnen delen.
- ◆ Nu de invoerportal is gekoppeld aan de automatische validatie, komt het zelfs al voor dat tijdens het invoeren van waarnemingen, een zojuist daarvoor ingevoerde waarneming het gehele validatieproces doorloopt en wordt gemerkt met een 'groene vink'. Met andere woorden: zojuist ingevoerd en nu al gevalideerd. Dit werkt bijzonder enthousiasmerend.

3 VALIDEREN

Gedurende de pilot Haaglanden zijn voorzieningen ontwikkeld om het proces van valideren grotendeels geautomatiseerd te ondersteunen. Daarnaast is een gehele organisatie opgezet om de validatie te kunnen uitvoeren. De kwaliteitscommissie met daaronder ressorterende expertpanels dragen zorg voor het opstellen van de validatieregels om automatisch te valideren en bij 'uitval' de waarnemingen handmatig te valideren.

Het uitvoeren van het validatieproces vergt wel de nodige afstemming tussen waarnemer en validator. Binnen de pilot is hiermee ervaring opgedaan, en zijn de volgende leerpunten verzameld.

Het valideren van een waarneming werkt, indien de regels voor automatische validatie zijn ingesteld (waar mogelijk per soortgroep, per gebied, per periode), zo snel dat de invoerder direct feedback krijgt op zijn zojuist ingevoerde waarneming, mits hij daarvoor de NDFF-invoerportal gebruikt. Dit nodigt uit om snel volgende waarnemingen in te voeren. Het enthousiasmeert.

Voor de data die Haaglanden heeft ingevoerd en inmiddels zijn opgenomen in het validatieproces, geldt dat het grootste deel een validatie-status krijgt via de automatische validatie. De minderheid wordt handmatig gevalideerd.

Validatie op basis van de waarnemer is wenselijk gebleken voor tenminste 1 soortgroep (paddestoelen). Dit wordt meegenomen in de nieuwste versie van de validatieservice.

Op dit moment beschikt de gehele validatie-organisatie nog niet over een interne controle op het validatieproces. Naarmate het aantal waarnemingen dat automatisch door de validatie heen gaat groter wordt, neemt de behoefte aan een steekproefsgewijze controle toe. Inmiddels wordt vanuit de kwaliteitscommissie hieraan gewerkt.

Dankzij het validatieproces neemt de waarde van een waarneming aanzienlijk toe. Voor Haaglanden geldt dat van de aangeleverde 23.000 waarnemingen inmiddels bijna 18.000 de status 'betrouwbaar' hebben verkregen. En dat betekent veel voor de werkprocessen waarin de waarnemingen een rol spelen.

Juist door de soms benodigde interactie tussen waarnemer en validator is het belangrijk om de voorzieningen zodanig in te richten dat zij op een eenvoudige wijze en zonder tussenkomst van een gebruiksbeheerder kunnen communiceren. Het inregelen hiervan vergt wel de nodige tijd, maar is gelukkig eenmalig en sorteert effect.

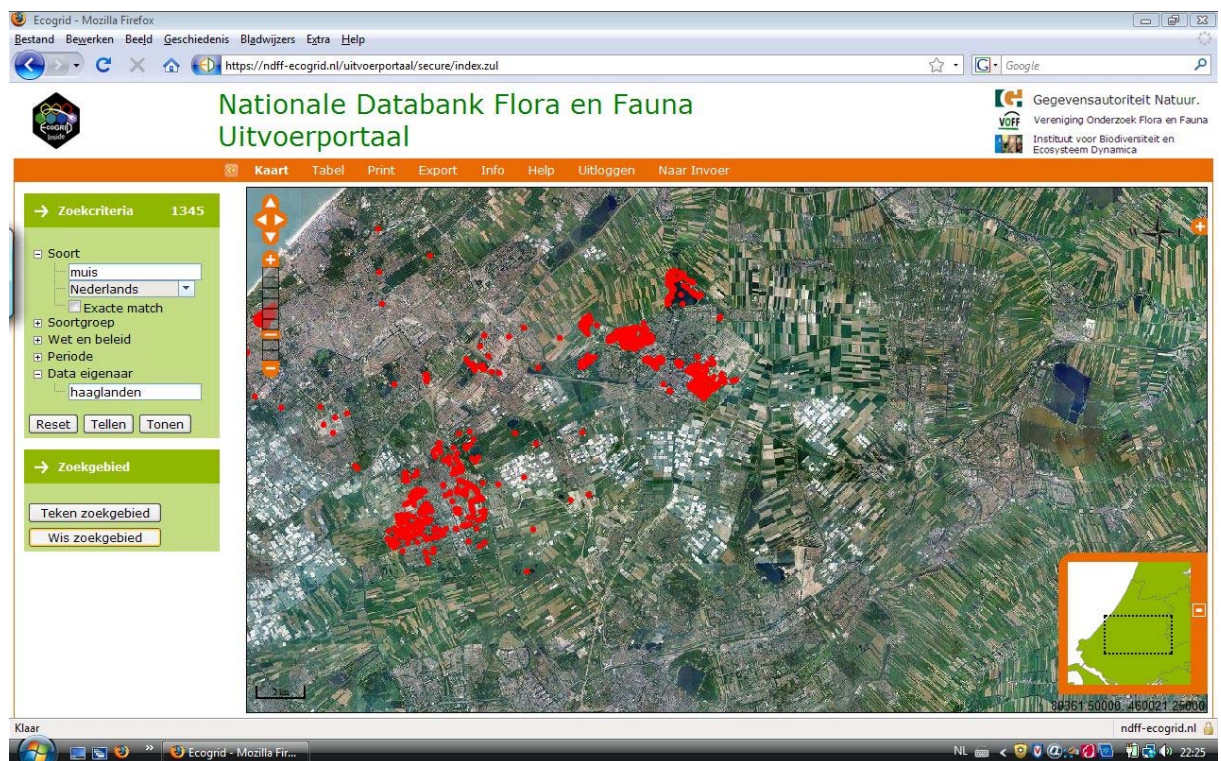
De ervaringen met de pilot Haaglanden hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan de opzet en inrichting van de commissie kwaliteitsborging en de daaronder ressorterende validatieteams met de soortgroepexpertpanelcoördinator als sturende coördinerende en coachende experts.

Op dit moment is het nog moeilijk aan te geven hoeveel inspanning het kost om een waarneming te valideren. Als een waarneming door de automatische validatie kan worden afgehandeld is de inspanning uitermate gering. Maar zodra de waarneming door de handmatige validatie beoordeeld dient te worden, is het sterk afhankelijk van de aard van de waarneming zelf, het beschikbaar hebben van aanvullend materiaal zoals foto's, geluiden, etc. en het aantal malen dat er gecommuniceerd dient te worden tussen waarnemer en validator. Binnen de commissie kwaliteitsborging krijgt dit onderwerp de nodige aandacht.

4 BESCHIKBAAR STELLEN

Bij de start van de pilot was vanuit het Stadsgebied Haaglanden een programma van eisen beschikbaar. Hoewel dat programma van eisen gericht was op het aanschaffen van een software-pakket, heeft het een belangrijke bijdrage geleverd aan de realisatie van een prototype voor de uitvoerportal alsmede de huidige uitvoerportal (release 1). Bovendien zijn de gebruikservaringen binnen Haaglanden met het prototype van onschatbare waarde gebleken bij het realiseren van de huidige uitvoerportal.

In onderstaande figuren zijn schermafdrucken weergegeven van de met behulp van de pilot Haaglanden ontwikkelde uitvoerportal. Het geeft een impressie van de beschikbare functionaliteiten.

(luchtfoto kaartlaag + waarnemingen)

(topVector kaartlaag + GBKN kaartlaag + waarnemingen)

De eerste gebruikservaringen met de thans beschikbare uitvoerportal (release 1) spreken aan. De volgende in het oog springende voordelen zijn genoemd:

1. Dankzij het validatieproces worden waarnemingen binnen heel korte tijd voorzien van een kwaliteitslabel / status. En dat geldt niet alleen voor de zogenaamde 'eigen' waarnemingen, maar voor te raadplegen waarnemingen van andere bronhouders. Deze functie biedt een grote meerwaarde.
2. Het thans beschikbare kaartmateriaal (TOPvector, luchtfoto's, EHS, Natura 2000, GBKN) draagt bij aan het visualiseren van de natuurinformatie die geraadpleegd kan worden. Ook werkt het kaartmateriaal handig bij het uitvoeren van selecties.
3. Dankzij de raadpleegfuncties krijg je een goed inzicht over de beschikbare natuurinformatie binnen een zelf te bepalen gebied. En dat helpt enorm bij het gericht kunnen uitzetten van bijvoorbeeld quick scans of andere veldonderzoeken.
4. De gebruikers zijn zeer enthousiast over de helpdesk. Deze werkt adequaat, is behulpzaam en waar mogelijk pro actief. Wat de gebruikers er aan toevoegen is de opmerking: houd dit vast!

5. De mogelijkheden om de zoekresultaten inclusief het bijhorende kaartmateriaal uit te printen dan wel te exporteren naar de eigen werkomgeving zijn functies die zeer aansprekend zijn en in de praktijk veelvuldig gebruikt zullen worden.

Een belangrijk aandachtspunt is dat de gebruiker van de uitvoerportal wel over een zekere ecologische kennis moet beschikken en zelf in staat is om de ter beschikking komende waarnemingen te interpreteren. Voor de gebruikers binnen Haaglanden betekent dit dat het raadplegen van de uitvoerportal niet zo maar overgelaten kan worden aan bijvoorbeeld medewerkers Ruimtelijke Ordening of Juridische Zaken.

Het is trouwens wel de ambitie van het landelijke programma om op korte termijn een gebruikersinterface te realiseren waardoor het mogelijk wordt om ook voor die gebruikersgroepen de uitvoerportal zinvol te gebruiken.

In dit kader zijn nul-waarnemingen erg interessant. Gebruikers van Haaglanden hebben veel behoefte aan nul-waarnemingen (zelf verzameld of uit andere bronnen), omdat nul waarnemingen van beschermde soorten bij ontheffingen en vergunningen relevant zijn (ook hier in relatie tot de waarneeminspanning, vastgelegd in een protocol). Afspraak is dat nulwaarnemingen alleen vastgelegd kunnen worden wanneer een protocol is ingevuld. Een 'losse nul- waarneming' is ecologisch (en juridisch) waardeloos.

Op dit moment worden nulwaarnemingen niet uitgeleverd in het uitvoerportal, omdat het gebruik nog niet vastgelegd is. De commissie Kwaliteitsborging en Inhoudelijk Beheer buigen zich hierover.

Verder is als belangrijk aandachtspunt naar voren gekomen dat de gebruiker zal moeten blijven beseffen dat het raadplegen van de uitvoerportal toch iets anders is dan het in de werkelijkheid onderzoeken van een gebied. Juist het beschikbaar hebben van adequaat kaartmateriaal doet de gebruiker soms denken dat met het raadplegen van de database, je volledig inzicht krijgt in de natuurwaarden van het te raadplegen gebied. Maar dat hangt natuurlijk geheel af van hoe volledig en betrouwbaar de te raadplegen informatie is.

Vanzelfsprekend zijn al de eerste verbeterpunten naar voren gekomen. Zo moet een gebruiker bij het overschakelen van de invoerportal naar de uitvoerportal, of andersom, zich opnieuw aanmelden. Een vorm van zogenaamde single sign-on is wenselijk. Hiervoor is al, beseffende dat de gebruiker met een dergelijke wens zou komen, binnen het programma een project opgestart.

Ook is het wenselijk om via de uitvoerportal de datum te kunnen inzien waarop de validatie van een waarneming heeft plaats gevonden. En dient de relatie tussen een waarneming en de daarbij horende geometrie voor de gebruiker inzichtelijk gemaakt te worden.

Daarnaast zijn ook nog wat 'kleinere' verbeterpunten benoemd. Al deze punten maken inmiddels onderdeel uit van het ontwikkelproces voor release 2.

Vanuit Haaglanden is de wens en behoefte uitgesproken dat zij betrokken wil blijven bij de

verdere ontwikkeling van de voorzieningen. En dit geldt wederzijds. Immers, het gebruik van de voorzieningen in relatie tot de dagelijkse werkprocessen begint nu vorm te krijgen. En juist die ervaringen zijn voor het landelijke programma belangrijke input .

Op grond van het voorgaande is afgesproken dat Haaglanden gevraagd zal gaan worden om deel te nemen in een gebruikersgroep waaraan ook andere gebruikers van de voorzieningen gaan deelnemen. Teven is afgesproken dat GaN betrokken blijft bij het project 'werken met de NDFP' dat als project binnen Haaglanden na afloop van de pilot wordt opgestart.

Bijlage A   Aansluitprocedure

Standaard aansluiting

Op basis van de resultaten uit de pilot Haaglanden is de volgende aansluitprocedure ontwikkeld voor het aansluiten van zogenaamde 'standaard' gebruikers. Het gaat dan om partijen die willen aansluiten op de landelijke voorzieningen NDFF-EcoGRID, waarbij het beheer van de zogenaamde 'eigen' data wordt uitbesteed aan de landelijke beheerorganisatie inclusief de validatie.

De volgende procedure is thans operationeel:

1. GaN relatiemanager stelt een contract op met een aansluitende partij.
2. GaN relatiemanager mailt aan de 1e lijnshelpdesk de namen van de gebruikers, de ingangsdatum en een omschrijving van het gebied (bij voorkeur gemeente namen).
3. De 1e lijnshelpdesk maakt usernamen en wachtwoorden aan en mailt de 2e lijnshelpdesken van het invoer en uitvoerportaal
4. de 2e lijnshelpdesken van het invoer en uitvoerportaal maken accounts aan voor het betreffende gebied en mailen dit terug aan de 1e lijnshelpdesk.
5. de 1e lijnshelpdesk legt de account vast en mailt accounts plus inloggegevens aan de GaN relatie manager.

In het algemeen geldt dat abonnementen de 1e en de 15e van de maand in kunnen gaan en dat er maximaal 2 weken tussen stap 2 en 5 zitten.

Andersoortige aansluitingen worden vooralsnog niet gehonoreerd. Daarvoor dienen eerst de pilot met Flevoland en de koppeling met Waarneming.nl hun resultaten te hebben opgeleverd.